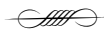

אלא אדרבה, איכא בזה קיום עשה. וזהו דקמ"ל הרמב"ם הכא דאין כאן עבירה או ביטול עשה כלל ובין הלומד ובין

המלמד מקיימים מצות תלמוד תורה בשלימות אע"ג דאיכא תשלום שכר לימוד.

פרק א הלכה ז היה מנהג המדינה ליקח מלמד התינוקות שכר נותן לו שכרו וחייב ללמדו בשכר עד שיקרא תורה שבכתב כולה. מקום שנהגו ללמד תורה שבכתב בשכר, מותר ללמד בשכר. אבל תורה שבעל פה אסור ללמדה בשכר, שנאמר ראה למדתי אתכם חוקים ומשפטים כאשר צוני השם וגו', מה אני בחנם למדתי, אף אתם למדתם בחנם ממני, וכן כשתלמדו לדורות, למדו בחנם כמו שלמדתם ממני. לא מצא מי שילמדו בחנם ילמד בשכר, שנאמר אמת קנה, יכול ילמד אחרים בשכר, תלמוד לומר ואל תמכור, הא למדת שאסור לו ללמד בשכר אע"פ שלמדו רבו בשכר. המעיין בדברי הרמב"ם בהלכה ז, יבחין כי נושא הלכה זו הוא תשלום שכר למלמדים, ודין האב לגבי חיוב תשלום שכר המלמדים. וההלכה מתחלקת לשלשה חלקים: א) "היה מנהג המדינה ליקח מלמד התינוקות שכר נותן לו שכרו וחייב ללמדו בשכר". דן כאן הרמב"ם במקום שנהגים לשלם שכר למלמדים, מי משלם שכר מלמדי התינוקות, כלומר האם הפרעון הוא מקופת הקהל דחובת הקהל היא לשלם תשלומי שכר המלמדים, או דחובת האב היא, דכל אב משלם שכר המלמד עבור בנו. הרמב"ם קובע שבמקום שנהגו ליקח שכר למלמדים, "נותן לו שכרו" דהיינו האב משלם שכר המלמד. ב) "עד שיקרא תורה שבכתב כולה". הרמב"ם קובע שיעור בחיוב האב ללמד את בנו בשכר דהאב חייב לשלם למלמד שכר עד

שיקרא בנו תורה שבכתב כולה. דין זה הוא המשך דבריו לעיל (הלכה ב) לגבי חיוב האב בתלמוד תורה של בנו: "וחייב לשכור מלמד לבנו ללמדו". וכאן הוסיף דחיוב זה מקיף קריאת תורה שבכתב כולה. ג) "אבל תורה שבעל פה אסור ללמדה בשכר". דן כאן הרמב"ם בדין תורה שבעל פה, האם ומתי מותר למלמד לקבל שכר עבור תלמוד תורה. בסוף הלכה זו הרמב"ם קובע פרטי דינים הנוגעים לשכר עבור תושבע"פ, וכפי שנבאר להלן.

והוסיף הרמב"ם בין ההלכה השניה והשלישית: "מקום שנהגו ללמד תורה שבכתב בשכר מותר ללמד בשכר", הרי מבואר דהיתר לימוד תורה שבכתב בשכר תלוי במנהגים, יש אוסרים ויש מתירים. נוכח מבואר ברמב"ם הלכות נדרים (פרק ו הלכה ז): ואם אין דרכן שם ליטול שכר על תורה שבכתב וכו'. ויש לעיין במקור הדברים.

איתא במשנה נדרים (לה: בסוגיית מודר הנאה מחבירו): מלמדו (רשאי המדיר ללמד את המודר בחנם) מדרש, הלכות ואגדות, אבל לא ילמדנו מקרא. וכתבו התוס': מפרש בגמרא דבלימוד מקרא נוטל שכר (במקום שנוטלין שכר על לימוד המקרא, שרי למשקל, ואם כן המדיר מהנה את המודר במה שאין המודר משלם לו עבור הלימוד), אבל מלמדו מדרש כמו תורת כהנים והלכות משום דאין נוטלין עליה שכר, ובגמ' מפרש טעמא דנוטלין שכר על המקרא ואין נוטלין שכר על המדרש, עכ"ל.

ובגמ' (שם לו:): מלמדו מדרש, הלכות ואגדות, אבל לא ילמדנו מקרא, מקרא מ"ט לא ילמדנו (כשאינו נוטל ממנו שכר - ר"ן) משום דקמהני ליה, מדרש נמי קמהני ליה (מהאי טעמא גופיה). אמר שמואל במקום שנוטלין שכר על המקרא ואין נוטלין שכר על המדרש. מאי פסקא (איזה דבר קצוב יש בזה, שיהיו נוטלים שכר עבור לימוד מקרא ואינם נוטלים שכר על לימוד מדרש), (שם לו:): הא קמ"ל דאפילו במקום שנוטלין שכר, על המקרא שרי למשקל, על המדרש לא שרי למשקל. מאי שנא מדרש דלא (היינו דאסור ליטול שכר על לימוד מדרש), דכתיב ואותי צוה השם בעת ההיא ללמד אתכם, וכתיב ראה למדתי אתכם חוקים ומשפטים כאשר צוני השם (כלומר שצוני ללמד בחנם - ר"ן). מה אני בחנם אף אתם נמי בחנם, מקרא נמי בחנם (מהאי קרא גופיה). (הגמ' מסיקה שעל לימוד המקרא עצמו אסור ליטול שכר כשם שאסור ליטול שכר על לימוד המדרש. אבל מותר ליטול שכר על עבודה אחרת הכרוכה עם לימוד המקרא.) רב אמר שכר שימור (שמשמר מלמד תינוקות שלא ילכו אנה ואנה אבל מדרש אינו צריך ללמוד כ"א לגדול שאינו צריך שימור כבן עשר למשנה - תוס'), ורבי יוחנן אמר שכר פיסוק טעמים (שמלמדין להם טעמים דלאו מדאורייתא נינהו הלכך לא הוו בכלל חוקים ומשפטים - ר"ן).

הרי מבואר מדברי שמואל דבמקום שנוהגים ליטול שכר על לימוד מקרא אז אסור במודר הנאה משום שמהנהו בזה שמלמדו בחנם. ואע"ג דאסור ליטול שכר על לימוד מקרא מעיקר הדין דמשה רבינו לימד את כל התורה כולה בחנם, מכל מקום יש נוהגים להתיר, וטעם ההיתר משום דמותר ליטול שכר על עבודה אחרת, ונחלקו רב ור' יוחנן על איזו מלאכה נוטלים שכר, לרב שכר שימור, ולר'

יוחנן שכר פיסוק טעמים. ובין לרב ובין לר' יוחנן אין המלמד מקבל שכר על עצם לימוד תורה שבכתב, דכו"ע לא פליגי דאסור ליטול שכר על לימוד תורה שבכתב, וטעמא דר' יוחנן להתיר פיסוק טעמים מבואר בהמשך הסוגיא (שם) דסובר פיסוק טעמים לאו דאורייתא הוא.

כתב ההגהות מיימוניות בשם רבינו שמחה (הלכות תלמוד תורה פרק א, אות ה) דכל חידושי סופרים מותר ליטול שכר לכו"ע, משום דלא ניתנו למשה מסיני.

היוצא מסוגית הגמ' בנדרים דכל חלקי התורה שניתנו למשה מסיני נכללו באיסור לימוד בשכר אף תורה שבכתב, ואין היתר נטילת שכר אלא על שימור התינוקות, או על לימוד פיסוק טעמים (למאן דס"ל פיסוק טעמים לא ניתן למשה מסיני), וזה דוקא במקום שנהגו להתיר נטילת שכר וגם על לימוד חידושי סופרים (לדברי רבינו שמחה הסובר דכיון דלא ניתנו מסיני לא נכללו ב"ראה למדתי אתכם חוקים ומשפטים כאשר צוני השם").

אולם מבואר בירושלמי נדרים שם (דף לח: מובא בהגהות מיימוניות שם, ובר"ן נדרים לו. ד"ה ולענין הלכה) שמותר ליטול שכר עבור לימוד תרגום והיינו טעמא משום דאינו בכלל "חוקים ומשפטים", דלא כל התורה שניתנה למשה נאסרה בשכר אלא דוקא דומיא דחוקים ומשפטים הכתוב בקרא דלימדתי אתכם. ותרגום כיון דהוא לימוד מקראות לא נכלל בחוקים ומשפטים ולא נאסר בשכר. וכל שכן דלא נאסר ללמד תורה שבכתב עצמה בשכר דאינה בכלל חוקים ומשפטים. ולשיטת הירושלמי לא בעינן היתר שכר פיסוק טעמים או שימור התינוקות דזהו דוקא

אליבא דהבבלי דתורה שבכתב בכלל איסור שכר. ועוד, אליבא דירושלמי ליכא טעמא לאסור לימוד תורה שבכתב אפילו משום מנהג, דהמנהג לאסור שכר לימוד תורה שבכתב היינו משום חשש שמא יטול שכר אפילו היכא דליכא שימור תינוקות או פיסוק טעמים. אולם חשש זה שייך דוקא לבבלי משא"כ לירושלמי ליכא להאי חששא כיון דלימוד תורה שבכתב בשכר לא נאסר כלל.

לשיטת הירושלמי דשכר לימוד תורה שבכתב שרי ואפילו תרגום, נראה דהוא הדין דמותר ליטול שכר ללמד מדרשים המבארים את המקראות כיון דאינם בכלל חוקים ומשפטים.

אלא דיש לעיין לירושלמי מה הדין לגבי חיוב האב ללמד את בנו בשכר, האם חייב ללמדו תרגום ומדרשים, דהיינו הבנת תורה שבכתב.

כתב הלחם משנה (לעיל הלכה ג): ומשמע ליה להרמב"ם דכיון דמותר ליטול שכר על המקרא א"כ חייב (האב) ללמדו בשכר, עכ"ל. כלומר שיעור חובת האב ללמד את בנו בשכר תלוי בהיתר קבלת שכר ללמד תורה, וכל תורה דמותר ללמדה בשכר חייב האב ללמד את בנו בשכר. ולפי זה חייב האב ללמד את בנו הבנת תורה שבכתב (לדעת הירושלמי). והנה כתב הרמב"ם: וחייב ללמדו בשכר וכו', דמשמע לימוד ולא רק קריאה. וכתבנו לעיל (פרק א הלכה ו, עמוד ??) לדייק מלשון הרמב"ם "תורה שבכתב כולה", דהיינו אף נביאים וכתובים, דחובת האב אינה קריאת מקרא בלבד, אלא אף הבנת המקרא בכלל. דהרמב"ם ס"ל כהירושלמי דדוקא דומיא דחוקים ומשפטים נאסר בשכר. ומכל מקום מייתי דהדבר תלוי בחילוקי מנהגים.

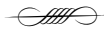
ועיין להלן בהלכה י"ב דכתב הרמב"ם לגבי חובת שילוש זמן למידתו: ודברי קבלה בכלל תורה שבכתב הם, ופירושם בכלל תורה שבעל פה, עכ"ל. ויש להסתפק בכוונת התיבה "ופירושים", אי רצה לומר פירושי מקראות תורה שבכתב או דקאי אדברי קבלה דכתב ברישא. ואם הכוונה לפירושי מקראות מבואר מדבריו דפירוש תורה שבכתב בכלל תורה שבעל פה הוא. אולם אין זה סותר את הבנתנו ברמב"ם דמותר ללמד פירושי מקראות בשכר, דתרי דיני איכא בחלות חפצא דתורה שבכתב, (א) דין היתר קבלת שכר וחובת האב ללמד את בנו בשכר, דפירושי המקראות חלות דין תורה שבכתב עליהם, והוא דין מסויים שטעמו משום דלא הווינן דומיא דחוקים ומשפטים; (ב) וחלות שם תורה שבכתב לגבי שאר כל הדינים, כגון דין שילוש זמן למידתו, או איסור כתיבת תורה שבעל פה, דפירושי המקראות נכללים בחלות שם תושבע"פ. ופשיטא דהקורא מדרשים ופירושי מקראות ולא הבין את דבריהם לא קיים מצות תלמוד תורה כלל, דבתושבע"פ ליכא קיום קריאה בלא הבנה.

ואף לשיטת הבבלי בנדרים דאיסור קבלת שכר חל על כל התורה כולה, בין תורה שבכתב ובין תורה שבעל פה, איכא היתר קבלת שכר על לימוד חידושי סופרים (אליבא דרבינו שמחה) משום דדוקא תורה שניתנה למשה אסורה בנטילת שכר, הא חידושי סופרים דלא ניתנו למשה מסיני אינם נכללים ב"חוקים ומשפטים". אע"ג דלגבי שאר כל הדינים חידושי סופרים חלות שם תורה שבעל פה עליהם.

ונראה מסתימת לשון הרמב"ם דחידושים מדברי סופרים אסור

ללמדם בשכר, משום דדינם תושבע"פ לכל דבר, וכל מה שנכלל בשם תושבע"פ אסור ללמדה בשכר כיון דהוא בכלל "חוקים ומשפטים". דלא התיר הרמב"ם אלא תורה שבכתב ופירושי המקראות (כמו שדייקנו מלשונו

לעיל) דדינם לענין שכר כתורה שבכתב אע"ג דהם חפצא של תושבע"פ לשאר הדינים. משא"כ חידושי סופרים הם בכלל מש"כ הרמב"ם: אבל תורה שבעל פה אסור ללמדה בשכר.

פרק א הלכה ז היה מנהג המדינה ליקח מלמד התינוקות שכר נותן לו שכרו וחייב ללמדו בשכר עד שיקרא תורה שבכתב כולה. בדברי הרמב"ם "וחייב ללמדו בשכר עד שיקרא תורה שבכתב כולה" מבואר דאין האב חייב ללמד את בנו תושבע"פ בשכר אלא תורה שבכתב בלבד. וקשה מהא דכתב הרמב"ם לעיל (הלכה א): וחייב לשכור מלמד לבנו וללמדו, ולא חילק בין תורה שבכתב לתושבע"פ, משמע מסתימת לשונו דחייב בשכר אפילו בתושבע"פ, וכאן כתב דרק תורה שבכתב מלמדו בשכר, וצריך עיון.

לבד בלי פירושיה והלכות ואגדות שהן גוף התורה, ובלעדן אי אפשר לקיים המצוות כלל, עכ"ל.

ומבח קושיא זו כתב לחדש, וז"ל, נראה שאב חייב ללמד בנו אפילו בשכר כל התורה כולה (כמבואר בסיפא דמייתי קרא ד"אמת קנה"), אבל כאן (ברישא) מיירי שאפשר להשיג מי שילמדנו בחנם, ומכל מקום אם מנהג העיר לשכור מלמד תינוקות, חייב מכח התקנה ללמדם בשכר ומשתתף בשכר המלמד. ועל זה הוא דמסיים שחייב ללמדו בשכר במקום שמלמדים בשכר, (בד"א בתורה שבכתב) משא"כ בתושבע"פ לא תקנו כן, ואם מוצא מי שילמד אותו בחנם או מוכן בעצמו ללמדו, אי אפשר לדרוש ממנו שבנו ילמד בשכר דוקא אף שמנהג העיר כן, עכ"ל.

עוד קשה מה שכתב הרמב"ם בסוף הלכה זו: אבל תורה שבעל פה אסור ללמדה בשכר וכו' לא מצא מי שילמדו בחנם ילמדו בשכר שנאמר אמת קנה, עכ"ל. וקשה, מכיון דאסור ללמד תושבע"פ בשכר האיך ילפינן מקרא ד"אמת קנה" דילמדו בשכר והאיך דוחים איסור זה.

לפי זה תרי דיני נאמרו בחיוב האב ללמד את בנו בשכר: א) עיקר חובת האב ממצות "ולמדתם" והיא כוללת תשלומי שכר לימוד בין על תורה שבכתב ובין על תושבע"פ כסתימת לשון הרמב"ם לעיל (הלכה א); ב) דין תקנת העיר, דבמקום שנוהגים

עוד הקשה בספר אמונה ותורה, וז"ל, צריך עיון גדול האיך מותר לאב להפקיר ילדיו שילמדו רק תורה שבכתב